

Gezondheid, Milieu en Veiligheid Brabant

Gemeente Dongen

Dhr. Meesters

Postbus 10153

5100 GE DONGEN

Kenmerk: WBGMV-573577165-8476

Datum: 25 mei 2021

Behandeld door: R. Nijdam/ M.Scholtes

E-mail: m.scholtes@ggdgmv.nl

Onderwerp: Gezondheidskundige screening uitbreiding Procureurweg 24 te Dongen

Geachte heer Meesters,

De gemeente heeft de GGD gevraagd een reactie te geven op het wijzigingsplan voor de melkveehouderij aan de Procureurweg 24 te Dongen. De ondernemer wil het aantal dieren op zijn bedrijf laten toenemen, een nieuwe stal en twee afgesloten mestsilos achter de bestaande bebouwing bouwen. Op dit moment worden er 175 melk- en kalfkoeien en 5 stuks vrouwelijk jongvee op het bedrijf gehouden. In de beoogde situatie is er sprake van een toename van 55 stuks melkkoeien en 92 stuks vrouwelijk jongvee. Het plangebied is gelegen in het buitengebied van de gemeente Dongen tegen de bebouwde kom van Dongen aan.

De uitkomsten van het RIVM onderzoek Veehouderij en Gezondheid (VGO)^{1,2,3} en het endotoxinen-onderzoek⁴ benadrukken het belang om gezondheid mee te wegen bij ontwikkelingen van intensieve veehouderij. De GGD maakt bij haar beoordeling gebruik van gezondheidkundige advieswaarden. Wanneer een juridische toets wordt uitgevoerd, zal getoetst worden aan de wettelijke normen. Wettelijke normen vormen een compromis van gezondheidsbescherming en andere aspecten zoals technische en politieke haalbaarheid. Daardoor kunnen ook beneden wettelijke normen al gezondheidseffecten optreden. Vanuit gezondheid verdient het daarom de voorkeur te toetsen aan de gezondheidkundige advieswaarden. Bij overschrijding van deze advieswaarden kan de gemeente het gesprek met de ondernemer aangaan om te bekijken of aanvullende maatregelen op vrijwillige basis genomen kunnen worden om te streven naar een verbetering van het woon- en leefklimaat.

Gebruikte gegevens en juistheid daarvan

In de beoordeling is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag op juistheid heeft gecontroleerd. Bij de beoordeling is

¹ Veehouderijen en gezondheid omwonenden (VGO), Maassen K, et al, 2016

² Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies). Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen, Hagenaars T, Hoeksma P, de Roda Husman AM, Swart A, Wouters, 2017

³ Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III - Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 – 2016, IJzermans CJ, Smit LAM, Heederik DJJ en Hagenaars TJ, 2018

⁴ Emissies van endotoxinen uit de veehouderij, Ogink, N, et al. 2016

enkel rekening gehouden met de uitbreiding aan de Procureurweg 24 te Dongen. Er is geen rekening gehouden met andere mogelijke gelijktijdige uitbreidingen binnen de directe omgeving van het bedrijf. De GGD baseert haar beoordeling op de volgende documenten:

- Toelichting wijzigingsplan Procureurweg 24 te Dongen, d.d. 20-5-2020
- Verslag omgevingsdialoog
- Verbeelding wijzigingsplan
- Plattegrondtekening

Afstand

Adviesafstand

Vanuit gezondheid bekeken, adviseert de GGD gemeenten een afstand aan te houden van 250 meter tot de dichtstbijzijnde burgerwoning, gebaseerd op de emissies van geur, fijnstof, endotoxine en micro-organismen. Bekend is namelijk dat bij deze afstand de immissies veelal tot ongeveer naar achtergrondniveau zijn gereduceerd.

Resultaat

- Op dit moment wordt niet aan dit afstandscriterium voldaan. Het dichtstbijzijnde geurgevoelige object ligt binnen de bebouwde kom aan de Meerkoethof 25. De gevel van de bestaande stal bevindt zich op een afstand van 48 meter van de voorgevel van de woning aan de Meerkoethof 25. Bovendien ligt binnen de afstand van 250 meter een woonwijk.

Omdat niet aan het afstandscriterium van 250 meter wordt voldaan, is locatie specifiek gekeken naar de verschillende milieufactoren.

Geur

Gezondheidseffecten: Geur kan leiden tot (ernstige) hinder en daarmee samenhangend klachten als misselijkheid, hoofdpijn, prikkeling van slijmvliezen, irritatie van ogen en neus en slaapproblemen en stressgerelateerde klachten.

Norm

- Vanuit geur wordt voor dieren zonder wettelijk vastgestelde emissiefactor zoals melkkoeien/ vrouwelijk jongvee, een afstandscriterium gehanteerd. De GGD sluit daarbij aan bij het uitgangspunt van de VNG, zijnde 100 meter.
- Wanneer er veel melkrundervee wordt gehouden, adviseert de GGD om een staffeling op te stellen. Een voorbeeld hiervan is opgesteld door de gemeente Landerd in haar geurverordening.
- Voor woningen in een woonkern geldt een gezondheidkundige advieswaarde voor de achtergrondgeurbelasting van 5 OU/m³. Uitgaande van de onderzoeksresultaten van Geelen et al. ligt het percentage geurgehinderden bij deze waarde onder de 12%.

Resultaat

- De stal die het meest nabij de burgerwoning ligt, zal in de beoogde situatie aan de kant van de straatzijde niet worden ingericht ten behoeve van een dierenverblijf, maar ten behoeve van een machinekamer en berging. Hierdoor komt de gevel van het dierenverblijf op meer dan 50 meter afstand te liggen. Vergroten van de afstand heeft een positief effect op de geurbelasting op de nabijgelegen woningen.
- Het bestaande dierenverblijf wordt luchtdicht uitgevoerd en in de stal worden ventilatoren geplaatst aan de zuidoostzijde, waardoor het emissiepunt verder van de burgerwoning en de woonwijk komt te liggen, namelijk op 104 meter. Daarmee wordt voldaan aan het

afstandscriterium van 100 meter. De GGD merkt hierbij op dat de effectiviteit van de genomen maatregel, nl het luchtdicht maken van de stal, hierbij een belangrijke rol speelt.

- Verder is het vanuit reductie van de geurbelasting een voordeel dat de mest afgesloten in mestsilo's wordt opgeslagen.
- In par. 4.15.1 uit gewijzigde toelichting wijzigingsplan Procureurweg 24 wordt gesteld dat mbt staffeling "Hoewel in geen van de VGO-onderzoeken melding wordt gemaakt van een mogelijk gezondheidsrisico in relatie met melkrundveehouderij, staan in de Handreiking veehouderij en volksgezondheid 2.0 wel enkele adviezen die betrekking kunnen hebben op melkvee. Zo wordt bijvoorbeeld als gezondheidkundige advieswaarde een afstand van minstens 100 meter tot de dichtstbijzijnde gevoelige bestemming genoemd; daarbij wordt verwezen naar de norm uit de VNG-handreiking 'Bedrijven en milieuzonering'. Wanneer sprake is van een groot aantal dieren, wordt voorgesteld de afstand navenant te vergroten (staffeling). Elders in de handreiking wordt eveneens naar deze staffeling verwezen (grote veehouderijen bv 150 of meer melkkoeien). Deze aanbevelingen vinden hun grondslag echter niet in enig wetenschappelijk onderzoek."
 - Met deze laatste opmerking zijn wij het niet eens. Omdat meer dieren leiden tot meer geurbelasting, is het verstandig om bij een groter bedrijf een grotere afstand tot geurgevoelige bestemmingen aan te houden om zo geurhinder voor omwonenden te beperken. Door de gemeente Landerd is zo'n staffeling in haar geurverordening opgenomen. Bij het opstellen hiervan is uitgegaan van verschillende emissiefactoren voor melkkoeien. Deze zijn weliswaar niet wettelijk vastgesteld, maar wel bruikbaar voor het bepalen van de geurbelasting. Omdat de geurbelasting ook samenhangt met gebruikte staltype/ aanwezige voorzieningen, is hier ook rekening mee gehouden.

Bij het bepalen van de geurbelasting wordt door de GGD geen onderscheid gemaakt tussen concentratie en niet concentratiegebieden. Hier is namelijk geen gezondheidkundige onderbouwing voor. Vandaar dat ook een staffeling gebruikt kan worden in een niet-concentratie gebied.

Zou een staffeling zoals bijvoorbeeld in Landerd ontwikkeld is, worden toegepast, dan zou niet aan het afstandscriterium worden voldaan.
- In hoeverre omwonenden geurhinder ervaren, wordt niet alleen bepaald door dit bedrijf, maar ook andere veehouderijen binnen een straal van 2 km. In het rapport wordt gesteld dat er geen andere veehouderijen in de directe omgeving zijn gelegen. Uit de kaart van de ODZOB blijkt dat de achtergrondgeurbelasting ligt tussen de 0-3 OU/m³. Daarmee wordt voldaan aan de gezondheidkundige advieswaarde voor woningen in de bebouwde kom (5 OU/m³).

Fijnstof

- Gezondheidseffecten: Blootstelling aan fijnstof (PM_{2,5}-PM₁₀) kan leiden tot luchtwegklachten, acute klachten van ogen, neus en bovenste luchtwegen, verminderde longfunctie, hart- en vaatziekten en vervroegde sterfte.
- Advieswaarden fijnstof: Ook onder de milieukwaliteitsnormen voor fijnstof worden gezondheidseffecten gevonden. Omdat op het laagst onderzochte fijn stofniveau nog steeds gezondheidseffecten zijn gevonden, gaat de WHO ervan uit dat er geen 'veilige' concentratie is waaronder geen effecten optreden. De GGD concludeert dat fijnstof concentraties zoveel als redelijkerwijs mogelijk omlaag gebracht zou moeten worden. Voor beleid bevelen GGD en WHO de gezondheidkundige advieswaarden aan van 20 µg/m³ jaargemiddelde PM₁₀ concentratie en 10 µg/m³ jaargemiddelde PM_{2.5} concentratie.
- Emissies: Naast het fijnstof dat direct afkomstig is uit de stallen, vindt vorming van secundair fijnstof plaats doordat het vrijkomende ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht.

Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Vandaar dat de GGD adviseert om ook te streven naar een zo laag mogelijke emissie van ammoniak en fijnstof.

Resultaat:

- De hoeveelheid fijnstof (PM10) neemt toe in de voorgenomen ontwikkeling met circa 17 kg tot 38 kg op jaarbasis. Elke toename van de fijnstofemissie is vanuit gezondheid gezien ongewenst, al is de hoeveelheid fijnstof die in dit geval vrijkomt en daarmee bijdraagt aan de fijnstofdeken die boven Nederland hangt beperkt. De fijnstofdeken wordt bepaald door verschillende bronnen, zoals de veehouderij, industrie en verkeer. Een deel van het fijnstof is afkomstig uit het buitenland.
- Door het toepassen van de emissie reducerende vloer neemt de ammoniakemissie af met circa 703 kg op jaarbasis. Dit is vanuit gezondheid gezien positief omdat de emissie van ammoniak een rol speelt bij de vorming van secundair fijnstof, dat met name bestaat uit PM2,5 deeltjes.
 - Opmerking: de kans op een hogere ammoniakconcentratie zal toenemen naarmate er meer veehouderijen in de omgeving aanwezig zijn, maar ook nabij individuele bedrijven kunnen soms hogere ammoniak concentraties voorkomen. Een hogere ammoniakconcentratie kan leiden tot een verminderde longfunctie.
- In het wijzigingsplan staat: "Vee-gerelateerd fijnstof: fijnstof wordt in verband gebracht met luchtwegklachten en een verminderde longfunctie. In de VGO-onderzoeken is een relatie gevonden tussen deze aandoeningen en het wonen in de buurt van een geitenhouderij of (in mindere mate) een pluimveehouderij, maar niet in relatie met melkveehouderijen".
 - Blootstelling aan fijnstof kan tot gezondheidsklachten leiden, los van de bron/ diersoort. Derhalve is deze zin in het wijzigingsplan onjuist. Daarnaast zien we een verhoogd voorkomen van longontsteking onder omwonenden nabij een geitenhouderij. De oorzaak hiervan is echter niet bekend. Hier wordt nog onderzoek naar verricht. Er kan dus niet gesteld worden dat er geen relatie is tussen fijnstof afkomstig van melkveebedrijven en luchtwegklachten, al is het inderdaad zo dat andere typen veehouderijen verantwoordelijk zijn voor een hogere fijnstofemissie dan melkveehouderijen. Overigens is bij pluimvee het verhoogd risico op longontsteking niet meer aangetoond in de jaren 2014-2016.
- Uit de aangeleverde berekeningen blijkt dat de fijnstofconcentratie onder de gezondheidskundige advieswaarde van 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ blijft (berekende waarde = 18,31 $\mu\text{g}/\text{m}^3$).
- Een berekening van de PM2,5 concentratie is niet gemaakt, maar uit de GCN kaarten blijkt dat de concentratie PM2,5 11,26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ bedraagt, waardoor niet aan de gezondheidskundige advieswaarde voor PM2,5 (10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) wordt voldaan. Overigens vindt de vorming van secundair fijnstof t.g.v. de ammoniakemissie op grotere afstand plaats en zal dit niet direct een lokaal gezondheidseffect hebben.

Zoönose

- In het wijzigingsplan wordt aangegeven dat er strenge hygiëne regels op het bedrijf gelden om de insleep en verspreiding van ziekten tegen te gaan. Er is sprake van professionele ongedierte bestrijding. De GGD vindt het belangrijk dat controle op naleving van de hygiëne regels plaatsvindt.

Geluid

- Uit het akoestisch onderzoek blijkt dat de geluidbelasting ter plaatse van de voorgevel van de nieuwe bedrijfswoning ten hoogste 55 dB bedraagt. Daarmee ligt deze boven de gezondheidskundige advieswaarde van 50 dB ten gevolge van verkeerslawaai. Hierdoor kan het aantal mensen dat geluidshinder ondervindt hoger liggen, dan waar naar vanuit gezondheid gestreefd wordt. Wanneer de geluidsbelasting in de nachtelijke uren boven de 40 dB ligt, kan dit leiden

tot slaapverstoring. Wanneer de GGD de geluidsbelasting ten gevolge van wegverkeer beoordeelt, past zij niet de wettelijke toegestane correctie toe. Immers, deze gaat uit van een toekomstige geluidsreductie, die nu nog niet is gerealiseerd.

Resultaat

- In het wijzigingsplan wordt gesteld "Geluid: Van het bedrijf is de geluidbelasting op de omgeving in beeld gebracht middels een akoestisch onderzoek. Hieruit blijkt de geluidbelasting op de omgeving binnen de wettelijke normen blijft (voorkeurgrenswaarde van 48 dB wordt overschreden, aan de maximale ontheffingswaarde van 58 dB wordt wel voldaan)"
- De berekeningen worden uitgevoerd op de gevel. Wanneer het niet mogelijk is om de geluidsbelasting onder de 50 dB (en in de nacht onder de 40 dB) te krijgen door het treffen van maatregelen aan de bron/ overdrachtsweg, zullen maatregelen genomen moeten worden aan de gevel (isolatie) om de geluidsbelasting binnen onder de 33 dB te houden. Uit de beschikbaar gestelde stukken (bijlage12 ontbreekt), blijkt niet of dit gerealiseerd wordt.
- Belangrijk is dat de afgesproken maatregelen voortkomend uit de dialoog ter reductie van de geluidshinder worden nageleefd en periodiek geëvalueerd worden of de maatregelen voldoende effectief zijn om de geluidshinder te reduceren. Is dit niet het geval, dan zullen waar mogelijk aanvullende maatregelen genomen moeten worden.

Samengevat advies:

- Gezien de korte afstand tussen het bedrijf en de woonwijk en de bedrijfsomvang adviseert de GGD aan de gemeente te controleren of de afgesproken maatregelen voor het luchtdicht maken van stallen, toepassen van ventilatoren, de hygiëne en diergezondheidsmaatregelen en de maatregelen voor geluidsreductie ook de effectiviteit bereiken waarmee gerekend is. Het opnemen van eisen hiervoor in de vergunning en toezicht houden op de naleving en het indien nodig handhaven hiervan is belangrijk voor de kwaliteit van de leefomgeving.
- Daarnaast is het, gezien de korte afstand tussen het bedrijf en de woonwijk, belangrijk extra aandacht voor de klachtenafhandeling te hebben. Wanneer omwonenden aangeven hinder te ervaren is het belangrijk dat de ondernemer en/of gemeente adequaat hierop reageert.

Als u nog vragen heeft over de bevindingen of adviezen, kunt u contact opnemen met mij, via telefoonnummer 0900-3686868.

R. Nijdam

Adviseur milieu en gezondheid